

84(2=4-11.2/52
П913

Мушкетер

БАРЫШНЯ-КРЕСТЬЯНКА

Наиздат 1950

P/1
П91

А. С. ПУШКИН.

БАРЫШНЯ-КРЕСТЬЯНКА

Алтай тилге С. С. Сабашкина
кӧчӱрген

83307 ✓
D ✓

Горно-Алтайская Областная
* БИБЛИОТЕКА

Горно-Алтайский областной
национальный издательство

1950

84(2=411.2/52-4
П 913

Б-ПАС-Б-К

Кандыйла кийимди кийсен, сен јакшы көрү-
нединг, көөркийек.

Богданович.¹

Бистин ыраактагы губерниялардын бирүзінде Иван Петрович Берестовтын әлеген журты болгон. Јийт тужында Берестов гвардияда служить эткен. 1797 жылдын баштапкызында гвардия службазынан чыгала, бойынын деревнезине жүре берген, оног ло бери өскө јерге барбай, ондо ло журтаган. Алган үйи јокту дворянка болгон. Андап жүре берерде эмегени баладан улам јада калган. Айыл-јурттагы иштер оны удабайла токунадып ийди. Ол бойынын тургускан планы аайынча тура әдип алган, бойында чекпен эдер фабрика тудуп, кирелтезин үч катап көптөдип алган. Бойын дезе бу јаткан журтта сыранайла сагышту кижиге бодоп туратан, је билезин ле ийттерин кожо алганча айылдап келгилейтен айылчылары да ого удура кыйыш сөс айдышпайтандар. Тегин күндерде ол килви курткалу жүретен, байрам күндерде бойынын фабрикасында эткен чекпеннен көктөгөн сюртук кийип туратан; чыгымдарды бойы бичип, Сенатский Ведомостьтордон ²⁾ башка нени де кычырбайтан. Је улус оны

¹⁾ Эпиграфты Пушкин XVIII чактагы Богданович деп поэтинг "Көөркийек" деп коқыр поэмазынан алган.

²⁾ Сенатский Ведомостьтор — башкарунын бастыра јангы закондорын ла јакытталарын бичип туратан газеди.

бийиркек те деп болдозо, сүүп туратандар. Жаңысла онын жуук айылдажы—Григорий Иванович Муромский. Өөркөп туратан. Ол чыңла орус барин болгон. Бойынын Москвадагы имениезинин көп сабазын садып үрейле, бу ок ыйдо эмегени жада каларда, ол бойынын калганчы деревнезине келип, озогы кылык жагын таштабай жаны эп-сүмелер таап турган. Мында ол арткан кирелте акказын үрөп английский сад¹⁾ отургыскан. Онын ковохтары английский жокейлер²⁾ чилеп кийинип жүрөтөн. Онын кызында англичанка мадам болгон. Жаландарын английский эпле жаңыртып иштейтен.

Же Өскө эпле орус аш бүтпейтен³⁾, Григорий Иванович чыгымдарын канчала кирези астадып та турза, онын кирелтелери кожулбай турган; жаңы төлүлөргө кирер эп-арганы ол деревнеде де таап туратан, ондый да болзо тенек эмес кижиге бодолып туратан, ненин учун дезде, бойынын губерниясындагы помещиктерден озолоп Опекунский Советке⁴⁾ имениезин төлүгө берип салган: ол тужында жөөжөнин мындый эбирүзи сүрекей чүмдү де, жалтанары да жок керек деп көрүнөтөн. Онын кылыгын жамандап турган улустардан, Берестов ончозынан кату айдатан. Жаңы немелер өткүрерин жаман көрөри онын кылык жагынын аңылу билдиртүзи болгон. Ол бойынын айылдажынын англomanиязы⁵⁾ керегинде токуналу куучындап болбой, оны критиковать эдерге минут сайын шылтак таап туратан. Айылчызына бойынын владениелерин көргүзип те турган тужында, онын хозяйственный жакыталарын мактаганына кару эди: „Ээ!—деп сүмелү каткырынып, ол айдып туратан,—менде айылдажым Григорий Ивановичтийиндий эмес эмей. Английский айыңча бис канайып чыгымдайлык! Бис орус аайыңча да тойу болзобыс жакшы“. Мындый база ого түней кокырлар, айылдаштарынын кичеегенинен улам, Григорий Ивановичке кожулталу да жартаганду жетирилип туратан болгон. Англoman критикага бистин журналисттер чилеп ок чыдажып болбой туратан. Ол калжуурып, бойынын күйүнчек, кырмакчы критигин провинцияла айу деп айдатан.

Берестовтын уулы адазынын деревнезине келер тужында

1) Английский сад—барский усадьбада кырларлу, бууутылу, коскорылган жерлү кижитибеген природога түней сад.

2) Жокей—атка минер кижити.

3) „Же Өскө эпле орус аш бүтпейтен“—Шаховский деп писательдин сатиразынан стих. Пушкиннин современниги.

4) Опекунский Совет—имениелерди ле крепостной крестьяндарды төлүгө алып, помещиктерге ссуда берип турган учреждение.

5) Англomanия—английский кылык-жаңга куўизегени.

бу эки владелецтердин ортодогы кылыктары мындый болгон. Ол *** университетте воспитываться эдилген, кийинде военный службага кирерге амадаган, же адазы ого јоп-синбей турган. Јит кижн бойынын статский службада торт иштеп болбозын јарт билген. Олор бирүзи бирүзине јай бербей турдылар, јит Алексей десе, кандый бир учуралга эрин сагалын өскүрип алала, эм-тура барин болуп јүрген.

Чындапта алза, Алексей эр бүдүлү болгон. Атка миник жаранарынын ордына, бойынын јит јүрүмин канцелярский чаазындардын үстине корчойып өткүрзе, база онын коосынын военный мундир качанда курчабаза, чындап та ачымчылу болор эди. Андап јүргенде ол јолды талдабай, качанда болзо ончозынан озо мантадып браадатавын зыйлаштары көрүп, онон качанда онду столоначальник¹⁾ болбос деп айдыжатар. Барышнялар оны јилбиркеп көрүп туратандар, кезиктери десе сагыштарын да салгылайтандар; же Алексей олорго гјарузын ас салып туратан, олор десе онын мындый керексизин ондо сүүп турган кижн бар болгонунан улам чыгып јат деп бодогылайтандар. Чындапта айтканжын, онын бир письмозынын адреси колдон колго јүретев: *Москвада, Александровский монастырьга одоштой турган медник Савельевтин туразында јаткан. Акулина Петровна Курочкинага, слерди десе бу письмону А. Н. Р-ге јетиргизер деп сурап турым.*

Менин кычырачыларымнын деревнеде јатпагандары, бу уездный барышнялардын керсүзин ле јалакайын билип те болбостор! Ару кейде, бойлорынын садтарындагы яблонялардын көлөткөзвинде өскөн, олор јүрүмди ле жарыкты кннгалардан үрөнгилеп јат. Јаныскан јүрери, јайым јүрери ле бичик кычырары олордо, бизин јенил сагышту кыстар билбес, сезимдерди ле сүүмјини эрте өскүрүп јат. Күзүнниниң шыныраганы барышняга сырапвай јаан учурал, жуугындагы городко барары онын јүрүминде бүткүл эпоха, айылчы келип јүргени узакка, кезикте десе үргүлјиге ундулбай артып калат. Олордын бир кезек санбашка кылык-јандарын көрүп кажы бирүлери электеп каткырардан да магат јок, же тыштычан көрүп турган кижинин кокыры олордо бар жарамыктарды јоголтып болбос, ол жарамыктардын учурлузы мындый: кылык-јаннын анылузы, алдынан бойы болоры

2) Столоначальник — учреждениеде јаан эмес бөлүктинг — „стол-дын“ заведующийи.

(individualité), мывызы жогынан, Жан Польдын¹⁾ шүүлтези аайынча, кижинин бийиркеери де жок болуп жат. Столица-ларда үй улустар, айса болзо үредүни артык аладылар: же эбиреде жаткан улустан темиккени олордын кылык-жанын түргөн жоголтып, санаазын бөрүкке түней, бир аайлу эдиң салат. Озогы бир комментатор бичиген чилеп *Nota nostra manet* ²⁾ бу жамандап та эмес, шоодып та эмес айдылган бол-зын.

Алексей керегинде бистин барышнялардын ортозында кандый шүүлте болгонун билеп аларга женил. Олордын алдына ол эн баштап кунукчыл ла күүни жанган болуп келди, бойынын жийт ойи өткөн керегинде ле сүгүнип жүрери үрелген керегинде олордон озолоп бойи айдып турган; ого үзеери өлгөн кижинин бажын журап койгон кара жүстүк кийип жүргөн. Бу ончозы ол губерняда сүрекей солун неме болгон. Барышьялар оны сүүп сагыштары чыгып турган-дар.

Же менин англومانымнын кызы Лиза (ол эмесе Бетси, онойдо оны Григорий Иванович адайтан) ончозынан тын оныла жылбиркеп турган. Адалары бирүзи бирүзине жүргилебейтен, жийт айылдаш кыстар жангыс Алексейдин ле керегинде куучындашкылап та турза, же Лиза оны эмдиге жетире көрбөгөн. Ол он жети жашту болгон. Кара көстөри онын бүрүнкүй ле сүрекей жакшынак чырайын жарандырып турган. Ол сок жангыс бала болгон учун, табына салдырып эркеге өскөн. Онын чыйрагы ла минут сайын баштактанатаны адазын сүгүндирип, онын мадамын дезе, жүзин агартып, кабагын карартып, бир жылда Помеланы ³⁾ эки катаптан кычырып, онын учун эки мун салковойдон алып турган, бу варварский Россияда эригип өлүп брааткан мисс Жаксонды калжуртып туратан.

Лизавия кийининен Настя көрүп жүргөн; онын жажы эмен жаан, же бойынын барышвязындый, ок кей сагышту болгон. Лиза оны сүрекей сүүп, бойынын бастыра жажытту эркектерин ого айдып, сагыжына кирген керектерди оныла кожо шүүжиң туратан, жартын айтса, Прилучина деп журтта Настянын учуры французский трагедияларда айдылган напер-

1) Жан Поль-Рихтер деп немецкий писательдин чоло ады.

2) *Nota nostra manet* (лат.)—бистин айтканыбыс бойынын күчинде артты.

3) Помела—„Помела“, XVIII ч. английский писатель Ричардсонын романы.

свицалардын¹ учурунан айдары да жок бийик болгон.

Бир катап Настя, барышняны кийиндирип турала: „бүгүн мени айылдап барарга божотсогор“,—деп айтты.

„Кайдаар баратан айтсан?“ деп, Лиза сурады.

„Тугилового, Берестовторго. Олордын поварынын эмегенинин чыккан куйи, кече ол бистя байрамдаарга кычырып келип жүргөч“,

„Ээ! господалары өштөжип, слугалары десе күндүлөжип жүрөч“,—деп Лиза айтты.

„Господаларда бистин не керегибис бар!—Ого үзеери, мен адагардын эмес, слердин ийне. Јиит Берестовло слер эмдиге јетире јамандашпаганар эмес пе; је карыгандарга соот болуп турган болзо, согушкылап та тургылагайла“ деп, Настя удурала айтты.

„Настя, сен Берестов Алексейле көрүжөргө кичеензен, онын кийининде, онын чырайы кандый, ол бойы кандый киж, ончозын меге лаптап куучындап берерин“.

Настя Лизанын жақылтазын бүдүрөөчи болды, Лиза десе онын јаварын токуналы жок тўжинеле сакыды. Настя эниргери келди.

„Је, Лизавета Григорьевна, јиит Берестовты көрдим, куйиниме јеткенчеле көрүп алдым; тўжинеле кожо болдыбыс“ деп, эжикти ачканла бойынча Настя айтты.

„Кандый болды? Куучында, учынан ары ла куучында“.

„Угыгар: мен, Ависья Егоровна, Ненила, Дунька, ончобис бардыбыс...“

„Билерим, билерим, је онын кийининде не болды?“

„Угыгар, ончозын учынан ары ла куучындап берерим. Бис сыранафла тал тўште келдибис. Турада толтурала улус болгон. Колбинскийлер, захарьевскийлер, приказчица кыстарыла кожо, хлупинскийлер... болгон“.

„Је, Берестов кайтты?“

„Саказыгар. Бис столды эбиреде отурдыбыс, баштапкы јерге приказчица, мен оныла коштой... кыстары десе јарбынжып турдылар, је, мен тўкүрейин олорго...“

„Ах, Настя, сен бу мынайып куйуузынан ары куучындайтанынла кандый эрикчил эдин!“

„Бу слер канайып чыдашпай турыгар! Је онын кийининде бис столдон чыктыбыс... отурганыбыс десе уч час ки-

1) Наперсница—күндүлү ле анылу ижемчилу үй киж; французский трагедияда десе бойын бастыра јажытту керектерин айдып турган героинянын наязы.

рези болды, курсагы да жакшы; сүттен ле каймактан эткем кёк, кызыл ла жолдорлу пирожныйлар да болгон... Бис столдон чыгала, садка жакшыжып ойноорго бардыбыс, јинт барин десе мында ок једиң келди“.

„Је не? Онын чырайы сүрекей жараш дегени чын эмтир бе?“

„Јакшызы кайкамчылу, сүрекей жараш чырайлу деп айдарга јараар. Бийик, коо сынду, кызыл-күрен качарлу...“

„Чын ба? Мен десе онын чырайы куу деп, бодогом. Је ол сеге кандый болуп көрүнди? Кунукчыл, унчукпас па?“

„Слер канайып турыгар? Мен ондый баштак кижини качанда көрбөгөм. Бисле кожо жүгүрүп ойноор деп тапкан“.

„Слерле кожо жакшыжып ойноды! Јок ондый болбос учурлу!“

„Ондый болды ийне. Мынан өскө база да нени тапкан дейзин! Тудуп алала окшоп турар!“

„Сенин күүнинде, Је сен, Настя, төгүндеп јадын“.

„Слердин күүнигерде, Је мен төгүндебей јадым. Мен оной жүкле арайдан айрылдым. Онойып тужинеле бисле бержиң јүрди“.

„Онын сүүген кижизи бар, онын учун кем јаар да көрбөй туру деп, ненин учун айдыжат?“

„Билбей турым, мен јаар десе ол сүрекей кичееп көрүп турган, приказчиктин кызын Таяны база, колбинскийлердин Пашазын, Је бирүзин де јаман көрбөди, ондый баштак!“

„Овойып жүргени кайкамчылу! Алексей керегинде олодың айылында не угулат?“

„Барин сүрекей жакшы деп айдыжат: керсү де, ачык-јарык та. Јагыс коомойы: кыстардын кийининен жүгүрерге сүүп јат. Је, мен бодозом, бу эм тура түбек эмес: табынча кирелене бербей“.

„Оны көрөр күүним бар!“ деп, Лиза ушкүрип айтты.

„Мында ненин чүми бар? Тугилово бистен ыраак эмес, үч ле беристе: оноор амыраган айас базаып барзагар, ол эмезе тан атту барзагар, слер ого быжу туштаарыгар. Ол күнүн сайын эртен тура танла, мылтыкту андап барып јат“.

„Јок, јарабас. Мен оны ээчиң јүрим деп ол сананардан магат јок. Ого үзеери бистин адаларыбыс та өштөжиң јадылар, онын учун мен де оныла таныжып болбойтон эмтирим... Ах, Настя! Билерин бе не? Мен крестьяцка болуп јазандым!“

„Чындапта дезен, калың чамча ла сарафан кийип алала,

Тугилово jaar жалтанбайла барыгар; Берестов слерди корбый калбас, деп мен сөзим берип турым”.

„Мындагы жердин улустары чылап куучындап мен сүрекей жакшы билерим. Ах, Настя, кару Настям! кандый жакшынак сүме!“

Лиза бойынын сүгүнчилү сүмезин буспай бүдүрерге саванып алала, уйуктаарга жатты.

Бойынын планын бүдүрерге ол эртеги ле күнде баштады, калын ак бос, көк кытайка ла куулы топчылар базардан садып алзын деп ийе берди. Онон Настянын болужыла бойына чамча ла сарафан кезип алды, бу кийимди көктөрине кыстарды ончозын отургузып койордо, эиирде бастыразы белен болды. Лиза жаны кийимин кемжип көрөргө кийин алала, күскүге көрүнип, мындый жараш болуп бойына качанда көрүнбегенин билинди. Ол бойынын канайып жүрөтенин катап-катап бүдүрип, бажын жабыс энейтип базып жүрди, онын кийининде, той балкаштан эткен кискелер чилеп бажын бир канча катап жайкап, крестьянский тилле эрмектешип, жениле жүзин бектеп каткырып турганын, Настя сүрекей жакшы деп жараткан. Ол тышкары чыгып, өдүк жок базып жүрерге ченешти, же онын жымжак буттарын жердин жуны кадап турганда, кумак ла оок таштар устинче базып жүрерге сыранай чыдашпагадый болуп билдиргени ого күч болды. Настя ого мында да болушты: ол Лизанын будын кемжип алала, жалаң jaar пастух Трофимге жүгүрүп барала, ол кемжү аайынча талдын терезинен бир эжер өдүк орун берзин деп жакып салды. Эртеңгизинде Лиза тан жарыгалакта ла ойгово берди. Айылдагы улус бастыразы уйкуда болгон. Настя каалгадан чыгып, пастухты саып турган. Пастух абыргызын ойноп ийерде, деревненин уур уйлары барский журттын жанынча чөйилип браатты. Трофим Настянын жанынча браадала, ого талдын терезинен өргөн кичинек чоокыр өдүктү береле, онон бежен акча сыйга алды. Лиза арайынан крестьянка болуп жазанып алала, мисс Жаксон керегинде бойынын жакылталарын Настяга шымыранып айдып береле, кийин жанындагы кирнестеге чыгала, огород ажыра жалаң jaar жүгүрө берди.

Кувчыгышта тандак жаркындалып, булуттардын алтын каттары, каанын жалчылары каанды сагыгандый, күнди сагып турдылар, ап-ару теңери, тагнын серүни, чалын, эезин ле куштардын кожоны Лизанын жүрегин оморкодуп сүгүндирип турды, кандый бир тавыш кижиге туштажарынан коркуп, ол базын брааткан эмес, учуп брааткандый болды.

Адазынын ээлеп турган јеринин учында өскөн агаштарга жууктап келеле, Лиза араай барды. Алексейди ол мында саккыр учурлу болгон. Онын јүреги ненинг учун тын согулып турганын ол бойы да билбей турган; је, кичининг јиит тужында баштактанып коркуганы онын эн јаражы болуп јат. Лиза карануй агаштын ортозына кирип келди. Онын тунгак јаныланып турар табыжы кысты уткуп турды. Кыстын омогы токтой берди. Лиза бир эмештен јакшынак савва-шүүлтеге көчти. Ол сананган... је оя јети јашту барышня, эртен тура алтынчы часта, агаш аразында јаныскаан бололо, ненинг керегинде сананып турганын чике билип айдып болор бо? Эки јанынча бийик агаштар өзүп барган јолло ол онойып сананып браадарда, кенетийин јакшынак ийт оны көрүп үрди. Лиза коркыйла кыйгырып ийди. Ол ок өйдө кемнин де уни јаныланды. *Tout veau, Svogac ici...* ¹⁾, јыраанын ары јанынан јиит анчы көрүнип келди „Коркыба, көөркий, — менин ийдим тутпас“ деп ол Лизага айтты. Лиза коркуганынан ондонып алала, ол ок тарыйын бу айалганы тузаланып ийди. „Јок, барин, коркуп турум: көрзөн ол кандый тудаган, базала тудар“ деп, тын коркубаган ла кемзинчек кичи болуп Лиза айтты. Алексей (кычыраачы өмди оны таныган) бу тужында јиит крестьянканы ајактап көрүп турды: „Сен коркуп турган болзон, мен сени үйдежип барайын, — деп ол айтты. — Мен севиле коштой бассам кем јок по?“ — „Сеге кем чаптык өдип туры? — јайымдуга јайым, јол дезе бастыра јоннын“ деп Лиза каруузын берди. — „Сен кандый јерден?“ — „Прилучинадан; мен кузнец-Василийдиг кызы, мешкелеп браадырым“ (Лиза түүнчектү брааткан). „Сен, барин, Тугиловонинг кижизи бе?“, — „Чын ондый, — мен јиит бариннинг јалчызы (камердинеры)“ деп, Алексей карузына айтты. Ондый айалгаларын Алексей тўгдештирер күүндү болгон. Је Лиза Алексей јаар көрөлө, каткырып ийди. „Ээ, төгүндөп јадын, — деп ол айтты, мен тенек эмезим. Сен бойын бария болуп турганынды көрүи турум.“ — „Сен ненинг учун онойып санандын?“ — „Бастыразынан көрүвет“. — „Је веден?“ — „Је, баринди јалчызынан канайып ылгаштырбас? Кийиминг де ондый эмес, куучынынг да башка, ийдинди де бис чылап эмес адап јадын“. Частан часка Лиза Алексейге тамла јарап, күүнине келижип турды. Деревненин јараш кыстарыла көп соодошпоско үренип калган Алексей оны кучактап ийерге саванды; је Лиза ононг туура секирип

¹⁾ *Tout veau Svogac, ici...* (франц.) — Тубо (токто, тийбе), Сбогар, бейин...

ийеле, кенетийин кату, соок чырайлу боло берди, Алексей тын каткырды, же оvdый да болзо, мынан ары онойып баштактанарын токтотты. „Мынан ары наы болорго турган болзогор, мынайда кылынбагар“—деп ол кееркеп айтты. „Мындый кылык жанга сени кем үретти?—деп Алексей каткырып сурады. —Слердин барышында жүрген кыс, менин таныжым Настенька эмеш пе? Көрзөн, кандый жолло үредү таркап жат.“ Лиза бойынын ролинен жастыгып браатканын билеле, ол ло тарыйын ойто токунадынды. „Мен барский журтта качанда болбой турым деп бодоп турун ба? деп ол айтты.—Ончозын көргөм дө, уккам да. Же байла,—ол оной ары куучындады,—сенле калыражып туруп, мешке терип албазын. Сен, барин, ары бар, мен дезе база өскө жаны жаар барайын. Жаманымды таштагар деп сурайдым...“ Лиза туура барарга турды. Алексей оны колынан тудуп токтотты. „Кбөркийим, сенин адын кем?“—„Акулина деп,—Алексейдин колынан бойынын сабарларын айрып аларга албаданып тура Лиза айтты.—Же божотсон, барин, меге жанарга керек“.—„Же, менин нажым Акулина, сенин адана—Василий кузнецке айылдап кыйалта жок барарым“.—„Сен канайып турун,—Лиза жаратпай удурга түрген айтты—Кудайдын учув, келбе. Мени агаш аразында баривле экүден экүде калырашканымды айылымда билгилези, меге түбек болор, менин адам, Василий-кузнец мени өлтүрө согор“.—„Мен сеге базала катап жолыгарга турым“.—„Же мен бир туужында базала бого мешкелеп келейин.“—„Качан келерин?“—„Же эртең де болзо.“—„Кару Акулинам, мен сени окшоп ийер эдим, же кемзиедим. Айдарда, эртең бу ок өйдө келерин, чын ба?“—„Чын, чын“.—„Сен мени төгүндебезин бе?“—„Төгүндебезим“.—„Же чертенип ийзен“.—„Же, бу сеге агару пятница, келерим“.

Иит улустар айрылышты. Лиза агаштын аразынан чыгала жаланды өдүл, садка киреле, ферма жаар түрген жүгүрдү, ондо оны Настя сакып турган. Эвчикпес кыстын сурактарына карузын чала-была берип, Лиза кийинин селип кийип алала гостинийга једип келди. Столдын үстінде курсак белен болды, качан ок кажайа сүртүнип, көксин рюмкадый эдип чичкерте тартып алган мисс Жаксон сарјулу калашты жукарта кезип турды. Эрте турала базып жүрген учув оны адазы мактады. „Су-кадык болорына уйкудан таң эртең турарынан артык тузалу неме жок“ деп ол айтты. Јус жылдан ажыра жүрген бастыра улустар аракы ичпей, јайгыда ла кышкыда сары тагла туруп жүргендер деп

темдектеп, ол кижинин узак жааары керегинде английский журналдардан кычырып алган бир канча темдектерин куучыдады. Лиза оны укпады. Эртең турагы тушташтын бастыра айалгаларын, иит анчынын ла Акулинанын бастыра куучынын сагыжына катап-катап эбелтип, жүреги токтобой турды. Олордун куучындашканы кырынаг ашпаган деп, база бу баштактанганынын учында кандыйда жаман болор учуры жок деп, бойы-бойын бүдүмчилеп санавганы темей болуп, уйалып турганы десе санаазынан тыгыда айдып тургандый болды. Эртеңги күнде келеечи болуп сөзүн бергени оны ончозынан тыг токунатпай турды: бойынын чертегенин бүдүрбес деп чокум сананала ойто токтоды. Же Алексей оны ээн жерге сакып турала, деревнеде Василий-кузнецтин кызын, чыла Акулинананы, течпек, болыр жүстү кысты бедиреп баратан туру, мынан улам менин жеңил сагышту баштагымды билип ийетен эмтир. Бу санаа—Лизаны коркутты, айдарда ол эртең тан алдында Акулина болуп базала агаш аразына барарга шыйдынды.

Алексей сүрекей сүгүнип, бойынын жаны таныжы керегинде кере тужине санавып жүрди, түнде уйуктаар да тужында кара чырайлу жараш кыстын жозору онын санаазынан чыкпай турды. Тан жаныла бозорып келерде, ол качан ок кийинип алган турды. Мылтыгын да октоп аларга божобой, ол бойынын бүдүмчилү Сбогарыла (ийдиле) жаланга чыгып келеле, туштажарга молжошкон жер жаар жүгүрди. Ол чыдажып сакып болбой турганча, жарым часка жуук ой өдө берди; учы-учында жыраанын ортозында көк сарафан элес эткенин көрүп ийеле, Акулина көөркийине удур жүгүрди. Бойынын жакшызын жетирерге мендеп келгенине Лиза күлүмзиренди; же, Лизанын чырайы токуналу эмес ле кунукучылду болгону Алексей тургузала сезип ийди. Алексей онын шылтагын билерге турды. Лиза бойынын мынайып жүргенин жеңил санаалу болды деп бодоп, мынын керегинде антыгып турганын ла бу тужында берген сөзүн бүдүрбеске болбос болгону билип жартын айтты, же мынызы калганчы тушташ болор деп, база олорды бир де жакшыга жетирбес танышты токтодып салар керек деп ол Алексейди сурап турды. Бу бастыра куучын крестьянский тилле айдылганы жарт, же тегин кыстын бу кылык-жаны ла шүүлтези тегиндү эмес болгону Алексейди кайкатты. Акулинанын мындый санаа-шүүлтезин токтодорго, Алексей бойынын сагыжын жараш сөстөрлө чыгара айтты; бойынын куунзегенинде бир де буру жок болгонуна бүдүмчилеп турды, кий-

нинде кылыгы коомой болды деп саванарга бир де шылгак качанда бербечи болуп турды, бастыразында онын айтканын угуп турар болды, оны жаныс сүүмчизинен айрыба деп: күн алыстап та болзо, недеде эки де катап болзо, оныла туштажарга келзин деп жайнап турды. Ол чындап ла изү сүүп турган кижинин тилие куучындап, бу минутада, ол сыраңайла сүүп турган кижидий болгон. Ли́за унчукпай угуп турды. „Сен мени деревнедег качанда бедиребезин деп, ол эмезе мен керегинде сурабазын деп меге сөзин бер. Менин сеге айдып берген туштажар јеримнен башка мениле өскө туштажар јер бедиребезин деп сөзин бер“ деп ол учында айтты. Алексей агару пятницала чертнерге саванарда, ол күлүмзиренип оны токтотты. „Меге чертенбе, керек јок, сөзин де бергенин болор“, деп Ли́за айтты. Мынын кийининде оlor наk куучындажып, Ли́за ого — јанар ой јетти деп, айдарына јетире өкү агаш аразында баскылап јүргиледи. Оlor айрылышты, Алексей жагыскап артып калала, деревненин тегин ле кысчагы эки тушташка оны бийлеп алганын, билип болбой турды. Онын Акулинала јүргени ого јаны јүрүмнин эн јакшызы болуп турган, кайкамчылу крестьянканын тургузып берген айалгазына күчи јок то болзо, је бойынын сөзин бүдүрбес деп сагыш оу өбелбеди де. Керек мындый, јарты јок учурлу јүстүккө де, јажытту бичиктежип те турганына база јүрүмнен чөкөнип ал санаага түшкенине де көрбөй, Алексей јакшынак изү јүректү уул болгон, ого үзеери бурулу эместин јакшызын билип тургадый ару јүректү болды.

Мен јанысла бойымнын күүниме салдырган болзом, јант улустардын тушташкандарын, бойы-бойларына күүидү ле бүдүмчилү болгонын, соодоп јүргендерин ле оlorдын куучындарын ончозын чокумдап кыйалта јоктог бичпир өдим; је менин кычырачыларымнын көп јаны менин күүнимле јөптөнбөстөрүн мен билип турым. Онойып чокумдап айтканы јилбү јок болор деп бодойдым; онойдордо, мен оlorды өткүрип салала, кыскарта айдып турым, эки ай өткөлөк, менин Алексейим дезе сүреен тын сүүп турган, Ли́за унчукпай да турган болзо, оног токувалду эмес болгон. Оlor өкүлези өмдиги өйдө ырысту болуп, мынаг ары не болорын ас санагылап тургандар.

Оlor айрылыжып болбос керегинде санаа оlorдын сагышына јантайын кирип те турза, је оlor бойлары ортодо онын керегинде куучындашпайтаждар. Шылтагы јарт: Алексей бойынын кару Акулиназын канаыйп та сүүп тур-

ган болзо, жокту крестьянканын ла онын ортозындагы бар болуч турган ыраагын ундубай турган; Лиза десе олордын адаларынын өөркөжип көрүшпей тургандарын көрүп, олордын ортозындагы нажылажарына иженерге болбой турган. Ого үзеери тугиловский помещикти учу учында прилучинский кузнецтин кызынын алдында тизеленип турганын көрөргө, онын санаазы оны жарты жок романтический ижем-жиле карандыра сайгактап турды. Кенетийин бир жаан учурал олордын ортозындагы колбуны арайдагла кубултпады.

Бир айас, соок танда (бистин орус жердеги күс ондый тандарла бай) Иван Петрович Берестов жалаң жаар таң атту барды, үч эжер ийттерин, кедечизин ле тазыраткыштарлу бир канча дворовый уулчактарды кандый бир учуралга кожо апарды. Ол ок өйдө Григорий Иванович Муромский, күннин жакшызына жылбиркеп, куйругу чолтык беезин ээртедип алала, бойынын ээлеп турган англизированный жерлеринин жанынча желдиртип браатты. Агаш жаар жууктап келеле бойынын айылдажын көрүп ийди, түлкү терезиле кыптаган чекпен кийип алган айылдажы аттын үстинде омок отуруп, уулчактар жыраанын ортозынан агыртып база тазыраткышла үркүдип сүрүп клееткен койонды сагып турды. Григорий Иванович мынайып туштажарын билген болзо, адын туура буруп ийер эди, же Берестовко сыранай болгобой оной кол мылтыктын огы жеткедий ле ыраак жерге жортып келди. Эдер неме жок болды: образованный европеец болуп, Муромский бойынын өштүзине жууктап келеле күндүлү жакшылашты. Кынжыда турган айу оны баштап жүрген кижинин жакылтазы аайынча господаларга бажырып турган чылап, Берестов онойып ок кичеенип карузын берди. Бу өйдө койон агаш аразынан чыга коноло, жаланла мантап браатты. Берестов ло көдөчи бар-жок күчиле кыйгырыжып, ийттерин божодоло бойлоры түргөн ээчий мантааттылар. Муромскийдин ады, андаарда качанда минбеген учуу, үркүйле мантай берди. Бойын сүреен жакшы наездник ¹⁾ деп жарлаган Муромский адын бош салып ийеле, ого жарабай турган жорыкчыдан айрылар аргага каран сүгүнип турды. Же бее, озо ол темдектеп көрбөгөн жуукага жетире мантап келеле, кенетийин туура калыярда, Муромский чыдап отуруп болбоды. Тон жерге тын жыгылала нолтык куйрукту беезин кармап жатты. Онызы бойынын үстинде отурган кижизи жогын билиниц, жагыла сагыжы кирген чилеп тургузала токтой түшти. Иван Петрович Муромскийге жууктада

¹⁾ Наездник—таң атту жүрөчү кизи.

мантадыл келеле, ол тың жыгылды ба деп сурады. Бу өйдө көдөчү бурулу беени тискиннен тудуп јединип экелди. Муромскийди адына миндирип салды, Берестов десе оны бойына айылдап келзин деп кычырды. Бойын оның алдында төдүлү болгонун билип, Муромский кыйыжып болбоды. Анайдарда, койонды ычкынып ийеле, бойынын өштүзүн шыркалу ла военный олјого киргендий јединип алган мактулу јанып келди.

Айылдаштар эртен тура ажанып отурала нак эрмектешикелеп отурдылар. Муромский, тың жыгылганынан улам, таң атка отурып айылыма једип болбозым деп јартын айдала, Берестовтон абра сурап алды. Берестов оны кирвестеге јетире уйдежип салды. Муромский десе, эртен ле онын айылына (Алексей Ивановичле кожо) айылдап келерине Берестовтон акту сөзүн алала јана берди. Онойдордо чолтык куйрукту, үркүйчөөк бедегн улам, озодон берн терен тазылданып калган өч мынайда токтоп калгандый көрүнип турды.

Лиза Григорий Ивановичке удур јүгүрүп чыкты. „Бу не болды, ада? Слер не аксап турыгар? Слердин адыгар кайда? Бу кемнин абразы?“ — деп ол кайкап сурады. — „Сыраңайда билип болбозын, эркем,“ деп Григорий Иванович карузын береле, не болгонун ончозын куучындап берди. Лиза бойынын кулагына бүтпей турды. Григорий Иванович, ого ондонуп та аларга бербей, эртен бого Берестовтор экилези айылдап келер деп, айтты. „Слер неян айдадыгар! Берестовтор, адалу уулду! Эртен биске айылдап келер! Јок, ада, слердин бойыгарда: је мен сыраңайда көрүнбесим,“ деп Лиза чырайы кугарып айтты. „Сен не, јүүле бердин бе? Кажы өйдөгн бери сен мындый кемзинчөөк боло бердин, айла бичиктердеги героинялар чылап, оморды угычкан ала көрөр күүнин јок по? Болор, тенексибе“, деп адазы удур айтты. — „Јок, адам, јердин үстинде не де, кандый да јөөжө учун, Берестовтордын алдына сыраңайда чыкпазым“. Оныла удур эрмектежип нени де алып болбозын билип, Григорий Иванович ийянин тартынып ийеле оныла куучындашпай, бу бойынын кандый бир учуралдарлу јорыгынан арыла амыраарга барды.

Лизавета Григорьевна бойынын комнатазына барала Настяны кычырды. Эртеги күндеги айылчылар керегинде узак шууштилер. Благовоспитанный барышнявы бойынын Акулиназы деп танып ийзе, Алексей не деп сананар? Оның кылык-јаны ла јүрөр ээжилери керегинде, оның керсузи керегинде ол кандый шуултелу болор? Экивчи јанынан, бу мындый сакыбаган тушташ оның күүнине канайып јараарын көрөргө, Лиза сүрекеј јилбиркеп турган... Оның сагыжына

кенетийин бир шүүлте кирди. Ол оны тургузала Настяга айтты; таап алган немеге сүгүнгөн чилеп, олор ого сүгүнеле, кыйалта жок бүдүрерге шүүштилер.

Экинчи күнде эртең тура ажанып отурала Григорий Иванович кызынан эмдиге жетире Берестовтордон жакынарга сананып турун ба деп сурады. „Ада, слердин ондый күүнигер бар болзо, мен олорды уткуурым, же, сүмележиң алды: олордыг алдына мен кавайың та чыксам, мен неви де кылызам, слер арбабагар, кайкамчылу болгонун ла слерге жарабай турганын бир де билдиртпегер“, деп Лиза карузы берди. „Базала баштактанарга турун! деп Григорий Иванович каткырып, айтты.—Же, жакшы, жакшы, мен жөп, сагыжына киргенче ле кылың, мениң каракөстү баштагым“. Мынайып айдала ол кызын маңдайына окшоды, Лиза белетенерге жүгүре берди.

Чике ле эки часта, алты ат жегип койгон абра эжикке жеңип келеле, койу жажыл өлөндү жонгон эткен тегериктин жапынча өтти. Муромскийдин эки көдөчизине колтыктадып карган Берестов кирнестеге чыкты. Онын кийининен уулы таң атту келеле, курсакты столдын үстине белетеп салган столовойго адазыла кожо кирди. Муромский бойынныг айылдаштарын сыранай жалакай уткуп, курсак ичеринен озо ологорго садын ла андар турган жерин көргүзерге, ару жалмап кумак төгүп койгон жолычактарла апарды. Бу кирези тузазы жок немелерге өткүргөн өйгө лө ого керектү болгон күчке карган Берестов ичине ачынып турды, же күүнин жандырбаска учукпай турды. Онын уулы, ве ле неменин тоозын чике өткүрүп турган помещиктин күүни жогын да, бийиркек англоманнын көөрөп тө турганын керекке албай турган; ээзинин кызы керегинде не ле куучындарды көп уккан учун кыстыг көрүнип келерин ол жүрекин сакып турды, же бистин билерибис аайынча, онын жүрегинде өскө дө кыс болзо жипт жараш кыстар онын сагыжына качанда болзо кирер учурлу болгон.

Ойто гостинийга келеле, олор үчү отургылады: каргандар озогы өйди ле бойлорынын службазында не ле болгон учуралдарды эске алынгылады, Алексей дезе, Лиза келзе ол кандый кизи болуп отуратанын шүүди. Кандый да болзо, соок кептү алаатып отурганы жарамыкту болор деп бодойло, белетенип алды. Эжик ачылды, озодон бери жакшыркаак үй кижинин жүреги көдүриле бергендей эдиң, ол бийиркеп, айландыра немени керекке де бодобой бажын бурыды. Онын ырызы болбоды, Лизанын ордына жүзин ак немеле сүрттенип

83307

көксин чичкерте тартынып алган, көзин төмөн көрүп карган мисе Жаксон кирип келеле, отура тужууп эзендешти, Алексейдин жараш кеберлү болуп отурганы тегин жерге болды. Кучин катап жууп алгалакта эжик базала катап ачылды, же бу тужында ла Лиза кирди. Ончолоры бут бажына тургылады; адазы айылчыларын кызыла таныштырарга ла турала, кенетийин токтой тужеле эриндерин түрген тиштенип ийди. Лиза, онын кара чырайлу Лизазы, кулактарына жетире агартынып алган, мисс Жаксоннон до ары будунып алган; бойынынан ыраак жарык эдип жазап салган чачы, XIV Людовиктин¹⁾ париги ошкош, тургуза тарап салган болгон; Madame de Pompadour²⁾ фижмалары чылап жендери тенексү атырайжып турган; буква икс чилеп белин жаба тартып алган, онын энезинин, эмдиге жетире ломбардка бербеген бриллианттары бастыразы онын сабарларында, мойнында, кулактарында мызылдап турды. Бу каткымчылу ла жалтырап турган барышняны көрүп Алексей бойынын Акулиназын таныбады. Онын адазы Лизанын колынан тудуп эзендежерде Алексей ачурканып база кийиниче келди, онын ак сабарычактарынан тударда колдору тыкырап тургандый билдирди. Жүзүн-жүүр жазалдарла жарандырып салган өдүктү өңөтийин ичкери тургузып алган будычагын Алексей көрүп ийди. Мынызы онын арткан жазалдарына жарап оны бир эмеш жөбсүндирди. Жүзин агартканын ла будунганын алза, ол бойынын жүрегинин ачык-жарыгынан баштап тарыйын көрбөди де деп, жартын айдарга келижер, же онон до ары өйдө сепей турды. Григорий Иванович бойынын берген сөзин эске алынып кайкаганын билдиртпей турды; же онын кызынын баштагы ого сүрекей каткымчылу болгон, каткырбаска жүк арайдан тудунып отурды. Же жаранып алган англичанкага каткыргадый да эмес болды. Агартта сүртгинер немени ле будукты онын комодазынан уурдап алган деп серенип турала, чугулданганынан улам жаактары сүртинген будуктары өткүре кызарып турганы көрүнип турды. Ол жиит шокчыл кыс жаар жаман-жаман көрүп турарда, Лиза бир де неме билбеечи болуп кандыйла жарт эмес болуп турганын өскө өйгө артыргызып турды.

Столго отургылады. Алексей эмдигеле жетире алаа болуп ла савааркаган кижиге болуп отурды. Лиза чимеркеп,

1) XIV Людовик—франциянын королу (1643—1715 жыл.)

2) Madame de Pompadour—Мадам де Помпадур — французский король XV Людовиктин ойножы.

тиштери өткүрө французский тилле куучынданып отурды. Адазы онын амадузын билбей туруп, минутла сайын кызы жаар көрүп турды, же ончозы сүрекей каткымчылу деп бодоп отурды. Англичанка калжуурчү, унчукпай турды. Жанысла Иван Петрович бойынын айылында чылап отурды: эки кижинин ордына ажанып бойынын кеминче ичип, бойынын каткызына каткырып турды, частан часка тамла нажылыкту куучындажып ла каткырып турды.

Онын кийининде столдон чыккылады, айылчылар атана бердилер, Григорий Иванович эмдиле бойынын сурактарына ла каткызына жайым берди. „Буларды тенектендирерге сенин сагыжыңа не кирди?—деп ол Лизадан сурады.—Билерин бе не? Агартынарга, чындапта, сеге жарап жат; үй улустун жазалына мен киришпейдим; же мен сенин ордында болгом болзом, ак немеле сүртивер эдим, же көп эмес эмештенге“. Бойынын тапкан кылыгынын жарагавына Лиза көөрөп сүгүнип турды. Ол адазын кучактап, онын берген жөбин бүдүрер керегинде сананарым деп сөзүн береле чуулдап турган мисс Жаксонды токунадарга жүгүрди, онызы жүк-ле арайдаг эжигин ачып береле, онын актанганын угарга жөпсинди. Таныш эмес улустардын алдына мындый кара Лизага чыгарга уятту болгон; сурап аларга болбогон... жакшынак, кару мисс Жаксон онын бир жаманын таштаар деп, ол билип турган... база онын до ары. Лиза оны элекке чыгарарга сананбаганына бүдүмчиленеле, мисс Жаксон токунады, жөптөшкөнине учурлап ол Лизаны окшоп ийеле, бир банкачак английский ак будук сыйлап берди, Лиза оны акту жүрегинен быян жетирип алды.

Эртенги күнде туштажатан аралга Лиза удабай једип келгенин, кычырып турган кизи билип ийер. „Барин, сен энирде бистин господарда болдын ба? деп ол тургузала Алексейге айтты.—Барышыа сеге кандый болуп көрүнди?“ „Мен оны лаптап көрбөгөм деп, Алексей карузын айтты. „Кандый ачымчылу,“ деп Лиза айтты. „Ненин учун?“ деп Алексей сурады. „Ненин учун дезе, улустун айдыжып тургавы чын эмеш пе... деп мен сенин сураарга санангам“—„Нени айдыжат?“—„Мен барышыага бүдүштеш деп айдышканы чын ба?“—„Кандый төгүн, сеге көрө ол сүрекей жаман бүдүштү“—„Ах, барин, онойдо айдарга сеге килинчек, бистин барышыа кандый апагаш, кандый јазанчак! Мен оныла кайдан түнейлежетем!“ Бастыра жүзүн-јүүр ак чырайлу барышыалардан ол артык деп, Алексей сөзүн берип турды, оны сырангайла токунадып саларга, Алексей онын госпожазын кат-

кымчылу кеберлү эдип куучындап турарда, Лиза акту жүре-
гиңен каткырып турды. „Је ондый да болзо, мениң барыш-
ням каткымчылу да болзо, мен ого көрө бичик билбес те-
нек“ деп Лиза үшкүрүп ийеле айтты. — „Ээ!мынын керсгин-
де санаркаары да јок! Кууниң бар болзо, мен сени тургу-
зала бичикке үредип аларым“, деп Алексей айтты. — „Чын-
дапта дезен, деп Лиза айтты, — мыны чынла ченеп көр-
бөс пө?“ — „Је, эркем, эмди де болзо баштайлык“. Олор
отургылады. Алексей карманынан карандаш ла бичийтен
бичигин чыгарды, Акулива азбуканы кайкамчылу түргөн
үренип алды. Онойш түргөн сагыжына алынарын Алек-
сей кайкап турды. Экинчи күнде ол бичиирге ченешти:
озо баштап карандаш онын колын укпай турды, је бир кан-
ча минуттын бажында букваларды ол кем јурап турды.
„Кандый кайкамчылу!—деп Алексей айдып турган. — „Бис-
тин үредү ланкастерский системадан ¹⁾ да түргөн барып
јат“. Чындапта, учинчи урокто Акулина „Наталья боярдын
кызы“ деп книганын сөстөрүн үйелериле бириктирип кы-
чырып турды, кычырганын саранайла кайкамчылу темдек-
терле үзүп, ол ок бичиктен алган бир листти бойынын кы-
ска шүүлтелериле ылгаштырганын Алексей кайкап турды.

Неделе өтти, олор экү бичиктежер болды. Карган дуб-
тын көндөйи олордын почтазынын конторазы болды. Нас-
тя поча јетирер кижн болуп, јажытту иштеп турды.
Алексей козыр букваларла бачиген псымозын бого экелип,
бойынын көөркийинин тегин көк чазынга чийип кейгон
псымозын мынан ок таап туратан. Эң јакшы куучынга Аку-
лина, байла, үренип калган, онын санаазы теренжип ле те-
мигип турган.

Бу тужында Иван Петрович Берестовтын ла Григорий
Иванович Муромскийдин ортодо бу јууктала танышкандары
тамла тыгып, олор мындый айалгалардан улам удабайла
вајылар боло бердилер: Иван Петрович өлгөн кийининде
оның јурты бастыразы Алексей Ивановичтин колына келер
деп Муромский көп катап сананып туратан; ол тужында
Алексей Иванович бу губерндагы сыранай бай помещик-
теринин бирүзи бололо Лизаны албаска бир де шылтак јок
болор. Карган Берестов дезе бойынын айылдажынын бир
эмеш јүүлгеги (ол эмезе, онын айдыжыла английский тенек-

1) Л а н к а с т е р с к и й с и с т е м а—јакшы үренген үрениктер
коомой үренгендерин үредетен система. Ланкастерский школдорды де-
кабристтер солдаттарга төзөгөйдөр.

сүзи) билип те турза, онын жакшы да керектерин жоголтой турган, темдектезе: ас та болзо шулмус эпчил болгон; Григорий Иванович бай ла күчтү граф Пронскийге жуук төрөгөн кижн болгон; граф Алексейге сүрекей тузалу кижн болор деп (онойдо Иван Петрович сананып турган), Муромский десе, байла, кизын кижиге берерде жаан мөрлү учуралга сүгүнөр. Каргандар мыны ончозын бойлоры алдынан башка шүүшкилеп турала, учы-учында бойы-бойлорыла куучындашкылады, кучактажып, керекти аайлап баштап саларга молжоныжып, кажызыла бойынын жанынан керекке кичеенерин баштадылар. Муромскийге уур керек болды: айылдап келип жүргенинен бери көрбөгөн Алексей ле Бетсини кыска өйгө жууктада таныштырар керек. Олор бойы бойлорына сүрекей де күүндү эмес деп көрүнедилер; кандый да болзо, Алексей Прилучиного ойто келбей турды. Лиза десе Иван Петрович олорго айылдап келгенде ле бойынын комнатына жүре берип турды. Же Алексей меге күчүң сайын келип турза, Лиза оны сүүр учурлу деп, Григорий Иванович сананып туратан. Качанда ондый болотон. Бир кезек өйдүн бажында бастыразы түзелип калар.

Бойынын шүүлтезин бүдүрер керегинде Иван Петрович санаркабады. Ол ок энирде ол уулын бойынын кабинетине кычырып алды, канказын камызып алала, эмеш учукпай туруп, айтты: „Сен, Алеша, военный служба керегинде не узак эрмектешпей туруң? Гусарский мундир эмди сени јилбиркетпей туру ба!“ — „Јок, адам, — деп Алексей карузын күндүлү берди, — мени гусарга барзын деп слер керекснбей турганыгарды мен көрүп јадым, мен слердин айтканыгарды угар учурлу“. — „Јакшы, — деп Иван Петрович карузын берди, — сен уккур уул болуп турганынды көрүп турум, ондый болгонын меге сүреен јарады; мен де сени албадаар күүним јок. Эмдиле... сени статский службага кирерге... албадабай турум; эм тура десе мен сеге кижн алып берерге турум“.

„Кемди алып берерге турыгар, адам?“ деп кайкай берген Алексей сурады.

„Лизавета Григорьевна Муромскаяны, — деп Иван Петрович карузын берди, — сүрекей жакшы, јарагадый сыргалжы, чын эмес беди?“

„Адам, кижн алар деп мен эм тургуза сананбай турум“.

„Сен сачанбай турган болзонг, сенин ордынга мен санавып шүүп салдым“.

„Слердин күүнигерде, Муромская Лиза менин күүниме сырагайда жарабай жат.“

„Кийинияде күүнине жарай берер. Үренишсе—суужер“.

„Оны ырысту эдер кучим жок деп мен сезип турым“.

„Онын ырызы—сенин түбегин эмес. Не? аданнын күүнин сен анайда тооп турун ба? Сүрекей өмтир!“

„Слер канайдатан эдигер онойып турыгар, мен кижилер алар күүним жок, кижилер албазым.“

„Сен кижилер аларын, ол эмесе мен сени каргап саларым, журтты дезе, агару кудай бу туру! садала собурып саларым, сеге бир де неме артырбазым. Сеге шүүнерге үч күн берип жадым, эмди дезе менин көзиме де көрүнбө“.

Адазы сагыжына нечи ле алынган болзо, Скотинин Тарастын ¹⁾ айтканы айыпчы, оны кадула да чыгара согуп болбозун деп Алексей билген; же Алексей адазын уктаган, оны сүмелеп аларга база онойдо ок күч болгон. Ол бойыннын комнатазына барала, ада-энинин табынын ой-кеми керегинде, Лизавета Григорьевна керегинде, адазынын оны тербезен эдип салар молжусу керегинде ле учу-учунда Акулина керегинде шүүнип отурды. Ол оны сүрекей тын сүүп турганын, баштапкы ла катап жарт көрди; крестьянканы алала бойыннын күчиле журтап жадатан романтический санаа онын сагыжына кирди, бу мындый жалтаныш жок керекти канчала кирези көп сананганда, ондо анча ок кирези жакшы санааны көрүп турган. Жаашту күндердин шылтагыла аралдагы тушташтар бир кезек ойго токтоды. Калжуурганду сөстөрлө, букваларын сырамай жарт тургузып ол Акулинага письмо бичиди. Олорго жууктап клееткен жеткер керегинде жарлап мында ок оны сөстөп турды. Письмовы тургузала почтага, агаштын көндөйине апарып салала, бойыннын керектерин жарадып, жадып уйуктады.

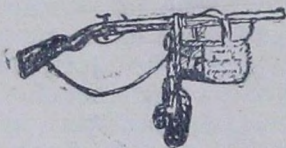
Экинчи күнде эртен тура Алексей бойыннын бек шүүп алган керектери керегинде жартын куучундажарга Муромскийге атанды. Онын күүнинин жандырып ийеле бойыннын жаны жаар тартып аларга ол иженип турган. Прилучинский брөгөнүн кирнестезинин алдына адын токтодып ийеле: „Григорий Иванович айылында ба?“—деп ол сурады. — „Жок, Григорий Иванович эртен тура жүре берген“ деп жалчызы карузын берди.— „Кандый ачымчылу!“ деп Алексей санды. „Айдарда, Лизавета Григорьевна айылында эмес“

¹⁾ Тарас Скотинини—Фонвизинин (1742—1795) „Недоросль“ деп комедиясында ойноп турган кижилер.

ме? — „Айылында ла“. Алексей адынан түже калыйла тис-
живди лакейдиг колына туттырып береле, бойи көндүрө
ле айыл жаар басты.

„Ончозы бүдөр, онын бойыла жартын эрмектежерим“ деп
гостинийды өдүп браадала, Алексей сананды. Ол кирип
келди... алаатый берди! Лиза... жок, Акулина, кара чырайлу
эрке Акулина, сарафанду эмес, эртен тура кийетев ак пла-
тьечектү, көзпөктин алдында онын письмозын кычырып
отурды, ол сүрекей жалбаркеп кычырганынан, Алексейдин
кирип келгенин укпаган. Алексей токтодынып болбой сү-
гүмчилү кыйгырып ийди. Лиза чочыган бойынча бажын өрө
көдүрүп, кыйгырып жүгүрөргө сананды. Ол оны токтодорго
жүгүрдү. „Акулина, Акулина!..“ Лиза ошон жайымданып алар-
га турды... „Божодыгар мени, сударь, слер жүүлип турыгар
ба?“ деп ол тескери баштанып кагап-катап айдып турды.
„Акулина! менин најым, Акулина!“ деп Алексей катап-ка-
тап айдып, онын колдорун окшоп турды. Бу сценаны кө-
рүп мисс Жаксон неви эдерин билбей турды. Бу минут-
та эжик ачыла берерде, Григорий Иванович кирип келди.
„Ээ! слердин керегер сыранай ла бүдүп калгандый эмитир
не...“ деп Муромский айтты.

Онон арызын бичиирге де кереги жок иштен бу бичикти
кычырып турган улустар мени айрып салзын.

Редактор Е. Н. ПЛЕХАНОВА

АН 04620 Подписано к печати 21/III-50 г.
Печатных листов 1,5. Уч. авт. л. 1,2. Уч. изд. л. 1,3
Ф. б. 60×84. Тираж 2000 экз. Заказ 374.

г. Горно-Алтайск, типография
облсполкома.

35
Баазы 80 эк.
Цена 80 коп.

А. С. Пушкин
Барышня-крестьянка
на алтайском языке